

Pieter Hilhorst over professionele intuïtie

Pieter Hilhorst schreef in De Volkskrant (2/12/2008) een uitdagende column: waarom is intuïtie zo hip?¹ Hij vroeg aan een zaal vol professionals of ze intuïtief dan wel methodisch plegen te werken. Bij 'methodisch werken' stak slechts een enkeling de vinger op. Hilhorst vindt dat zorgwekkend. Volgens hem komt de slogan van professionals 'Geef ons meer ruimte om ons werk te doen' daarmee in een ander daglicht te staan. Willen ze een vrijbrief om intuïtief te werken, ongehinderd door protocollen en methoden die hun nut bewezen hebben? Is hun afwijzing van 'methodisch werken' niet tegelijkertijd een ontkenning van het belang van doelgericht- en planmatigheid? Wie doelgericht, methodisch en planmatig werkt, beschikt over een referentiekader om telkens eigen handelen te evalueren en bij te sturen. Wie zich alleen maar door z'n intuïtie laat leiden, leert niet van eigen fouten. Is een professionele voorkeur voor intuïtief werken misschien een symptoom van amateuristische zelfoverschatting en gemakzucht?

Er draaien momenteel twee films in de bioscoop over moderne leraren die blindvaren op de eigen intuïtie en daardoor van de koude kermis thuiskomen. In *Entre les murs* gaat het over een leraar die te weinig afstand tot zijn leerlingen bewaart en die zich in zijn onderwijs geheel laat leiden door de processen die hij in de klas aantreft.² Hij werkt leerling-gericht dus, met een activerende didactiek. Hij houdt de leerlingen alert, deelt plaagstoten uit en zegt wat hem voor de mond komt. Maar op de laatste schooldag krijgt hij van een verlegen leerling te horen dat ze eigenlijk het hele jaar niets geleerd heeft. De leerlinggerichtheid is een doel in zichzelf geworden en hun leerproces is erbij ingeschoten. En de toeschouwers vragen zich inmiddels af wat zijn leerlinggerichtheid eigenlijk voorstelt: misschien is hij er meer op uit het eigen ego te strelen. Zodra leerlingen hem te na komen, trekt hij zich terug op zijn autoriteit en stuurt de 'raddraaier' de klas uit.

De tweede film, *Die Welle*, is een remake van een Amerikaanse TV-film uit 1981, gebaseerd op een waar gebeurd verhaal.³ De hoofdpersoon is eveneens een enthousiaste, moderne leraar. In de projectweek wil hij hun de gevaren van het fascisme bijbrengen. Hij stelt voor dat ze hem een week lang Meneer Wenger noemen en dat ze opstaan als hij hun het woord geeft. Zij stellen voor het Gemeinschaftsgefühl te versterken, etc. etc. en voordat hij 't weet, is hij erin geslaagd een fascistische groeps cultuur tot leven te wekken. Maar inmiddels heeft hij de groepsprocessen niet meer in de hand. Hij heeft hun een taak gegeven die bij hen in goede aarde valt, maar hij is niet meer in staat hun het beoogde leereffect bij te brengen. Pas na de catastrofale afloop van de projectweek, maken ze een harde landing.⁴ Pikant detail is dat de rector hem halverwege de week een hart onder de riem steekt: 'Ik weet dat sommige collega's kritisch tegenover jouw aanpak staan, maar ik heb grote bewondering voor de wijze waarop je hen motiveert en discipline bijbrengt: ga zo door!'

Beide films illustreren wat er kan gebeuren als de leraar zonder gedegen planning werkt, zich onnadenkend door zijn intuïtie laat leiden en het zicht op de leerdoelen en -processen verliest.

Deze films spelen in Frankrijk en Duitsland. Maar hadden ze ook op het *Nederlandse* onderwijsbestel geënt kunnen zijn? Ik vrees het ergste als ik naar de doelen van de eerste- en tweedegraads lerarenopleidingen kijk. Wat verstaat men daar onder een competente leraar? Men richt zich naar het competentieprofiel dat door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren is opgesteld:⁵

- 1) de *interpersoonlijk* competente leraar zorgt voor een prettig leer- en werkklimaat;
- 2) de *pedagogisch* competente leraar biedt de leerlingen (in een veilige leer- en werkomgeving) houvast en structuur bij de keuzes die zij moeten maken en hij bevordert dat zij zich verder kunnen ontwikkelen;
- 3) de *vak- of beroepsinhoudelijk en didactisch* competente leraar creëert een krachtige leeromgeving, onder andere door het leren in verband te brengen met realistische en voor de leerlingen relevante toepassingen van kennis in beroep en maatschappij;
- 4) de *organisatorisch* competente leraar zorgt ervoor dat de leerlingen een ordelijke en taakgerichte omgeving treffen;
- 5) de *qua samenwerking met collega's* competente leraar levert zijn bijdrage aan een goed pedagogisch en didactisch klimaat op zijn school, aan goede onderlinge samenwerking en aan een goede schoolorganisatie;
- 6) de *qua samenwerking met de omgeving* competente leraar zorgt voor een goede communicatie en afstemming met ouders of verzorgers van de leerlingen;
- 7) de *qua reflectie en ontwikkeling* competente leraar, denkt regelmatig na over zijn beroepsopvattingen en zijn professionele bekwaamheid. Zo'n leraar streeft ernaar zijn beroepsuitoefening bij de tijd te houden en te verbeteren.

Van deze zeven competenties hebben er slechts twee rechtstreeks betrekking op het onderwijs- en leerproces (de nummers 3 en 4), en verbazend genoeg staan ze niet op de eerste en tweede plaats in het rijtje.

We mogen daaraan geen conclusies verbinden, maar men kan zich wel afvragen of vakinhoudelijke kennis, vakdidactiek en algemene didactiek in de lerarenopleiding de dominante plaats hebben die ze verdienen. Worden de aanstaande leraren voldoende getraind in het gebruik van het methodisch gereedschap dat zij nodig hebben om hun onderwijs- en toetsprogramma en hun lessen professioneel en planmatig in te richten? Of wordt hun veeleer gesuggereerd dat ze, naar bevind van zaken, op hun intuïtie moeten afgaan?

Onlangs schreef een leraar-in-opleiding een afscheidsbrief in De Volkskrant.⁶ Hij geeft er de brui aan omdat hij vindt dat de studenten niet als *young professionals*, maar als kinderen behandeld worden. Ik sla maar een slag: heeft hij bovendien last gehad van een *touchy-feely* opleidingscultuur waarin de methodische kant van het leraarschap verwaarloosd wordt?⁷

Wes Holleman
ethische kroniek 4-12-2008
<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ http://extra.volkskrant.nl/opinie/artikel/show/id/2072/Waarom_is_intu%EFtie_zo_hip%3F.

² http://www.trouw.nl/achtergrond/deverdieping/article1909270.ece/Woehoe___loeit_de_klas_.html (26/11/2008).

³ http://einestages.spiegel.de/static/topicalbumbackground/1577/nazis_fuer_fuenf_tage.html (11/3/2008); [http://en.wikipedia.org/wiki/The_Wave_\(book\)](http://en.wikipedia.org/wiki/The_Wave_(book)).

⁴ In *Spiegel Online* (zie eindnoot 3) wordt de oorspronkelijke, waargebeurde historie door Christian Hambrecht samengevat. Aan het eind van de projectweek gaan de leerlingen gedesoriënteerd en gebroken naar huis, en ze willen er nooit meer over praten. De leraar heeft weliswaar een 'krachtige leeromgeving' gecreëerd, maar hij heeft verzuimd de voorwaarden te scheppen opdat de leerlingen inderdaad de leerdoelen bereiken. Het project heeft niet tot leeropbrengsten geleid, maar uitsluitend tot een trauma dat de leerlingen vervolgens zo snel mogelijk verdrongen hebben.

⁵ <http://www.lerarenweb.nl/lerarenweb-bekwaamheid.html?sbl&artikelen&45>.

⁶ <http://extra.volkskrant.nl/opinie/artikel/show/id/2067> (Zo krijg je academici nooit voor de klas, 1/12/2008); zie ook: <http://www.voxlog.nl/blog/'ze-behandelen-ons-als-onmondige-kinderen'>.

⁷ <http://www.thefreedictionary.com/touchy-feely>.